

A fellebbvitel tekintetében a Kúria ismételten kimondta, hogy a Pp. 677. §. 3. bek.-nek rendelkezése nem jelenti azt, mintha valamely a keresetben érvényesített bontók megalapozására a fellebbezési eljárás során új tényeket nem lehetne érvényesíteni. Az 5082/31. számú ítélettel pedig azt mondta ki, hogy a Pp. 677. §. értelmében a fellebbezési bíróság az illetékesség hiányát a Pp. 639. §. fenforgása esetében hivatalból nem veheti figyelembe és így az alperes által az utolsó közös lakhelyre nézve a fellebbezésben érvényesített bizonyítékok nem vonatkoznak a hivatalból figyelembe veendő körülményekre.

A perújítás tekintetében különös érdekekkel bír az 5656/29. számú ítélet, mely szerint mikor a felperes bontókeresetének megalapozására az előbbi jogerősen eldöntött perben békítési kísérletre hivatkozott, de ennek megtörténtét a bíróság nem állapította meg, ezt a tényt a felperes nem hozhatja fel sikerrel egy később megindított perben, hanem a Pp. 503. §. 11. pontja értelmében csak a már jogerősen eldöntött pernek a megújítása esetén. Azonban ez nem vonatkozik azon felhozott és bizonyított békítési kísérletekre, melyeket csak azért nem tudott sikerrel érvényesíteni az előzetesen jogerősen eldöntött bontó perben, mert azok óta a 406. E. H.-ban előírt 6 hónapi határidő nem telt el.

Dr. Hajnal Henrik.

A Magyar Nemzeti Bank joghatósága.')

Minden jel arra mutat, hogy pénzügypolitikánk hosszú időre elejtette a szabadság elvét és a gazdasági élet minél szélesebb körét igyekszik a megkötöttség Prokrustes ágyába szorítani. Az ujdonsült és a meghosszabbított életű kormányrendeletek minduntalan egy-egy darabot szelnek le magánjogunk még épségben maradt területéből. Ebben a kötött forgalomban döntő szerephez jutott a Magyar

*) A joghatóság fogalma lehet külföldi viszonylatu, helyesebben nemzetközi alaki magánjogi kérdés is (L. Dr. Balla I. Magánjogi joghatósági szabályainak rendszere M. Jogászegyleti értekezések Uj. f. 123. füzet.). A joghatóság fogalmát ezuttal kizárólag belföldi vonatkozásban használjuk és alatta a közigazgatási funkcionak eredmény szerint való meghatározását értjük. Concha tanítása szerint a közig. funktio eredménye parancsolásban v. tiltásban, szóval az alattvalók akaratát megkötő hatalom gyakorlásában állhat. Concha szerint az ilyen funktiot végző szerv tekinthető hatóságnak. (Concha: Politika II. k. Közigazgatástan 85.) Cikkünkben azt fejtegetjük, hogy kötött devizaforgalmi jogszabályaink értelmében egy magánjogi alany végez közigazgatási funktiot.

Nemzeti Bank. A Bank hatalma és hatásköre kezd immár túldimenzionálódni. Az előkelően és halkan működő jegybank rövid másfél év alatt félelmetes cenzurahivatallá nőtte ki magát. Olyan jogviszonyokban, amelyekben külföldi hitelező szerepel, vagy külföldi értékekről van szó, — úgyszólván egy lépést sem lehet tenni, míg a Bank ki nem mondja a megváltó szót: „Nihil obstat.” Köztudomás szerint a Bank engedélye már nemcsak külföldi személytől hitel igénybevételéhez,¹⁾ külföldi hitelező részére fizetésekhez,²⁾ átutalásokhoz, külföldi hitelező követelésének megszerzéséhez,³⁾ hanem belföldi hitelező részére külföldi fizetési eszközökben teljesítendő fizetésekhez⁴⁾ és a belföldi hitelező részére valóságos külföldi pénznemben teljesítendő követelés előjegyzéséhez és végrehajtásához⁵⁾ is szükséges.

Nem a magánjogász feladata annak kutatása, hogy a Banknak ez a széles ívű hatásköre a fináncpolitika szempontjából indokolt és rationalis-e, vajjon a bank kitűnő vezetősége rendelkezik-e olyan csalhatatlan áttekintő képességgel, hogy a magánfeleknek sokszor existenciális érdekeibe vágó döntéseit megfelelően meghozhassa, végül, hogy a bank közjogi felelőtlensége összeegyeztethető-e alkotmányunk alapelveivel? Annál inkább szükségesnek tartjuk azonban a Bank magánjogi jogállásának tisztázását.

A pénzügytan gazdag irodalmából ismeretes az a mélyenszántó vita, mely a jegy kibocsátó banknak jellege körül a múlt században fellángolt. Állami, vagy magánítélet legyen a bank, melyet a bankjegykibocsátás jogával felruháznak? A közgazdaságtan legkiválóbb elméi az állami bank ellen foglaltak állást; legnyomósabb érvük, hogy a bankjegykibocsátási monopóliumnál az állam politikai célokból visszaélhet és, hogy háború esetén a nemzetközi közjog értelmében az ellenség az állam bankjának vagyonát elkobozhatja, a magánbankét azonban nem. Hazánkban a közelmúltban volt alkalma az állami jegybank előnyeit és hátrányait tapasztalni. Azok a katasztrófális következmények, amelyeket az 1921: XIV. t.-c.-el létesített m. kir. állami jegyintézet fedezetlen jegykibocsátásai maguk után vontak, megerősítették a törvényhozást abban a felfogásban, hogy a bankjegykibocsátási szabadalom csak magántársaságra ruházható.

Az 1924: V. t.-c. által életre hivatott Magyar Nemzeti Bank

1) 4.500/1931. M. E. 1. §. b.

2) I. r. 1. §. c.

3) 4.100/1932. M. E. 3. §.

4) 4.550/1931. M. E. 4. §.

5) 4.140/1932. M. E. 1. §. 2. bek.

jogállását tekintve, részvénytársaság,^{5/a)} tehát önálló jogi személy, egyszerű magánjogi alany. Önállóságától és magánjogi jellegétől nem fosztják meg, sem azok a törvényi rendelkezések, melyek a Bank viszonyát az államkormányhoz szabályozzák,⁶⁾ sem a bankjegy kibocsátási s egyéb nagyjelentőségű privilégiumai.

A Bank feladatai az alapszabályokban vannak körülírva. Ezuttal minket az az alapszabályszerű feladata érdekel, mely előírja,⁷⁾ hogy Magyarország területén a *pénzforgalmat szabályozza* és, hogy a *fizetések kiegyenlítését megkönnyítse*.

A Bank alapszabályai a pénzforgalom szabályozása alatt természetesen egészen mást értenek, mint a kötött gazdálkodás ez idő szerint irányadó jogszabályait. A Bank a pénzforgalmat a közgazdasági szükségleteinek megfelelően egyfelől a bankjegymennyiség szaporításával, illetve csökkentésével, másfelől az ú. n. bankkamatláb időnkénti változtatásával szabályozza, nem pedig azzal, hogy — mint napjainkban — egyes fizetések teljesítését engedélyezi, vagy megtagadja. Az meg csak természetes, hogy az egész engedélyezési rendszer mindennek tekintendő, csupán a fizeteskiegyenlítések megkönnyítésének nem.

Mint hogy a Bank alapszabályainak rendelkezései törvény erejével bírnak,⁸⁾ csak újabb törvénnyel lehetett volna a Bank feladatkörét kiterjeszteni. A gazdasági és hitelélet rendjének biztosításáról szóló 1931:XXVI. t.-c. 2. §-a azonban felhatalmazta a miniszteriumot, hogy a rendelettel a törvényhozás hatáskörébe tartozó rendelkezéseket is tehet. A kormányzat tehát olyan feladatokat is róhatott a Bankra, amelyeket annak alapszabályai nem ismernek.

Ebből a megállapításból azonban fontos következtetések vonhatók.

Alapvető elv, hogy a Banknak a kötött pénzforgalom idején és területén gyakorolható hatásköre, helyesebben hatósága (imperiuma), sem az alaptörvényekben,⁹⁾ sem alapszabályai-ban nem gyökeredzik, hanem a kormányrendeleteken alapszik. Megbízata tehát származékos természetű és így hatósága csak arra terjed ki, amire kifejezetten felhatalmazást kapott. A Banknak minden egyéb — a rendeletek tartalmán túlmenő — intézkedései, leiratai és körlevelei nélkülözik a közjogi (cogens) jelleget; nem is szólva arról, hogy megszegésük büntetőjogi szankció alá egyáltalában nem vonható.

^{5)a)} Alapszabályok 1. cikke.

⁶⁾ Alapszabályok VII. fejezet: A bank viszonya a kormányhoz

⁷⁾ Alapszabályok 1. cikk.

⁸⁾ 1924: V. t.-c. 1. §.

⁹⁾ 1924: V. és 1925: XXXII.

E tételnek döntő fontossága van azokban az esetekben, midőn a felek a zárolt számlára teljesítendő befizetéseket elmulasztották. Az eseteket különböző elbírálásban kell részesíteni, aszerint, amint a külföldi hitelező követelése, külföldi, vagy belső pénzügyekben van-e meghatározva. *Előbbi esetben* ismét különbség teendő aközött, hogy a fizetések 1931. december 22. napját megelőzőleg, vagy azt követőleg történtek-e? Eddig a napig ugyanis csak a külföldi hitelezők javára történő *befizetések, jóváírások* stb. eszközléséhez volt szükség a Bank engedélyére, ettől a naptól kezdve azonban a 6.900/1931. sz. rendelet 4. §-a értelmében *bármint* fizetéshez nélkülözhetetlen a Bank engedélye; ugyancsak ez a rendelet hozta be azt az újítást is, hogy 1931. december 22. napjától kezdve fizetni, csak pénzügyi számlára szabad. Ha tehát a Banknak e napot megelőzőleg kiadott engedélye a fizetést netán ahhoz a feltételhez kötötte, hogy azt pénzügyi számlára kell teljesíteni, ennek elmulasztása büntetőjogi következményekkel, de még magánjogi érvénytelenséggel sem járhat, mert 1931. december 22.-ét megelőzőleg ilyen rendelkezés kiadására a Banknak nem volt felhatalmázása.

Ha pedig a külföldi hitelező követelése *belső pénzügyekben* volt meghatározva, úgy még későbbi hatánapig, jelesen 1932. július 22. napjáig nem volt érvényesen előírható a zárolt számlára eszközlendő fizetés, mert csak e napon lépett életbe a 4.100/1932. M. E. számú rendelet, amely a számlákra történő fizetési módozatot az e fajta (pengő) követelésekre is kiterjesztette.

Ugyancsak a fentebb kifejtett alaptétel irányadó a záloglevelek és kötvények lejárt szelvényeinek és kisorsolt címleteinek beváltása körül előírt kívánalmak tekintetében is.

A Nemzeti Bank a beváltásnak feltételül először azt szabta meg, hogy az értékpapir bemutatója igazolja személyazonosságát és írásbeli nyilatkozatban jelentse ki, hogy a szelvények és a címletek a belső lakó személy tulajdonában vannak.

Később a Bank ezt a kívánalmat elejtette és a 49. számú körlevélben már megelégedett azzal, hogy a beváltást meg kell tagadni, esetleg igazolt számlán kell jóváírni akkor is, ha *bármiképpen* kétséges, hogy a bemutatott szelvény és köpeny valóban belső lakó tulajdonában van-e?

A Banknak ez a rendelkezése felette aggályos. Az kétségtelen, hogy a papirból eredő jog a papir tulajdonjogához, nem pedig birtokához fűződik, mert mindig a papir tulajdonosa az értékpapir hitelezője, viszont a papir birtokosa nem mindig azonos a papir tulajdonosával. Az értékpapirjog uralkodó elemével egyezően tanítja Kunz: azok, akik a papir

birtokosát, vagy kézbentartóját minősítik „jogosítottnak“, a jogszerzés kérdését összekeverik a „legitimáció“ kérdésével.¹⁰⁾ Ámde a bemutatóra szóló papiroknál a papir birtoka feltétlenül legitimál és a papirnak ez a legitimáló funkciója nemcsak az adós előnyére szolgál, annyiban, hogy a birtokos kezeihez nyugodtan teljesíthet, hanem ez a legitimáló erő a hitelező javára is működik. *A bemutatóra szóló papir birtokosa u. i. követelheti, hogy az adós neki, mint bemutatónak teljesítsen.* Az értékpapirjog egyik legfontosabb és alapvető vélelme, hogy a papir kézbentartója a birtokos, a birtokosa pedig a tulajdonos.¹¹⁾ Ebből pedig következik, hogy *az adós a papir bemutatásán kívül még más igazolást nem követelhet.*¹²⁾ A papirpuszta birtoka prima vista igazolja a bemutató anyagi jogosultságát (hitelezői minőségét) és ha ezt az adós kétségbevonja, úgy annak állítása és bizonyítása az állandó bírói gyakorlat szerint őt terheli.¹³⁾

A beváltó pénzüzetek tehát magánjogunk, illetve az értékpapirjog alapelvei szerint nem tagadhatnák meg a beváltást, ha tulajdonos belföldi jellegét bármi okból kétségesnek tartják, mert ezt csak abban az esetben tehetnék, ha *bizonyítékuk* van arra, hogy a papir külföldi tulajdonosé s így akarja valaki megkerülni a fennálló rendeletekben foglalt tilalmakat.

A törvény¹⁴⁾ feljogosította ugyan a miniszteriumot, hogy rendelettel magánjogi rendelkezéseket is tehessen, a Magyar Nemzeti Banknak azonban erre felhatalmazása nem lévén, a magánjog alapvető tételeihez és vélelmeihez nem nyulhat.

Ilj. Dr. Nagy Dezső.

Végrehajtási és perköltségek a földbirtokvagyon teherálladékában.

Az az ügyvédellenes tendencia, amelyről ma a legkompetensebb fórumok előtt is szó esik, legéletképebb gyökérszálaít kétségtelenül a mezőgazdasági adósvédelem atmoszféráját szolgáltató közhangulatból táplálja. Ennek az okát abban látom, hogy azóta, amióta a 34.000/1931. I. M. sz. rendelet 9. §-a elő-

¹⁰⁾ Kunz: A m. kereskedelmi és váltójog vázlata 1922: II. r. 483. j.

¹¹⁾ Kunz i. m. 49.

¹²⁾ Nagy F. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve II. k. VIII. 113.

¹³⁾ C. IV. P. 40/910., 63/910. H. D. IV. r. 80., 81. l. Oertmann: Recht der Schuldverhältnisse 4. Auf. 992. 6. j.

¹⁴⁾ 1931: XXVI. t.-c. 3. §.